Gecenin sonu: İmsak ve fecir

Kahramanmaraş'tan Mine Turnalı: "İmsak ve fecir vakitleri ne zaman başlıyor? İhtilâf var mıdır? İmsak vaktine 15 dakika kala teheccüt kılınmaz ve imsak girince ezan okununcaya kadar kaza namazı kılınmaz diyenler var. Bu bilgiler doğru mu?"

Cenâb-ı Hak imsak vaktinin girişini şu âyetle bildirir: "Fecirde beyaz iplik siyah iplikten sizce ayırt edilinceye kadar yiyin, için. Sonra orucu geceye kadar tamamlayın."

Fıkıh dilinde iki türlü fecir vardır: Fecr-i Kâzib (beyaz-ı müstatîl) ve Fecr-i Sâdık (beyaz-ı müsta'razî). Fecr-i Kâzib, yalancı fecir demektir ki, birinci fecirdir. Gecenin sonuna doğru, doğu tarafta ufuk üzerinde görülen, göğe doğru dikey piramit şeklinde yükselen, etrafı karanlık bir beyazlık, yani karanlığı yırtan donuk, akçıl, ışığımsı, geçici bir beyazlıktır. Bu geçici beyazlıktan sonra yine kısa bir süre karanlık basar. Bu birinci fecrin hiçbir fıkhi ve dini hükmü yoktur. Ne yatsının bitiş vaktidir, ne sabahın giriş vaktidir, ne de imsakla ilgili her hangi bir başlangıç veya bir işarettir. Ancak ve ancak gecenin sona doğru yaklaştığına bir alâmet olabilir. Bunda görüş birliği vardır.

Fecr-i Sadık ise, sabaha karşı doğu ufkunda tan yeri boyunca genişleyerek yayılan dağınık ve enlemesine bir aydınlıktır. İşte bu ikinci fecir aydınlığı ile beraber yatsı namazının ve teheccüt namazının vakti çıkmış, sabah namazının da vakti girmiş olmaktadır. Aynı zamanda oruca başlama vakti, yani imsak vakti de bu vakittir. Yani bu ikinci fecirle artık sahur yemeğine son verilir ve oruca başlanır. Oruç yasakları bu ikinci fecrin girmesiyle başlamış olur. Bunda da görüş birliği vardır.

İhtilâf olarak nazara verilen husus, içtihâdî bir mes'eleden başka bir şey değildir. O da şudur: Kimi âlimler doğu ufkunda dağınık beyazlığın "doğuşu" ile birlikte ikinci fecrin başladığına kani olmuşlar; ekser âlimler de bu beyazlığın biraz uzayıp, genişleyip, "dağılmaya" başladığı anda ikinci fecrin başladığına kani olmuşlardır. İhtilâfa konu olan, yaklaşık on dakikalık bir zaman diliminden ibarettir. Ekser âlimler, Kur'ân'ın fecri "beyaz ipliğin siyah iplikten seçildiği vakit" olarak tarif

etmesi ve Peygamber Efendimizin (asm) de sahuru geciktirmenin daha faziletli olduğunu beyan buyurmasını dikkate alarak, oruç tutanlar lehine, imsakin, ikinci görüşe göre, ufuk beyazlığının biraz uzayıp dağıldığı zaman başladığını söylemişler, bu vakte kadar yenilip içilebileceğine ve teheccüt namazı kılınabileceğine hükmetmişlerdir. Birinci görüşü benimseyen âlimlerse, daha ihtiyatlı olduğu gerekçesiyle ikinci fecrin ilk doğuş anına itibar etmişlerdir.

Aradaki on dakikalık vakti "temkin vakti" görerek, temkin vakti girmeden yeme içmenin kesilmesinin ihtiyata daha uygun olacağını düşünenlerle, temkin vaktine gerek duymadan, beyazlığın dağılmaya başladığı vakti tercih edenler arasında, görüldüğü gibi sadece bir içtihat farkı bulunmaktadır. İslâmiyet içtihadı teşvik eden bir dindir. Bu görüşlerden birisiyle amel eden bir Müslüman oruç ibadetini eksiksiz yapmış olur ve amelinde herhangi bir noksanlık ve vebal söz konusu olmaz. Aynı şekilde teheccüt namazını da bu vakitlere kadar kılmak mümkündür.

Nitekim yukarıda verdiğimiz Kur'ân âyeti, fecrin tam ortaya çıkışına kadar yemeyi ve içmeyi serbest bırakmıştır. Bu, teheccüt namazını da aynı vakitlerde kılabileceğimize işarettir. Dinde aşırılık olmadığı gibi, zorluk da yoktur. Ahmed bin Hanbel'e göre, fecir vaktinin girip girmediğinden şüphede kalan kişi, fecrin doğduğundan emin olana kadar yemeye devam edebilir. Diğer yandan, fecir vaktinden önce oruca başlamak hususunda ne Kur'ân'da, ne de Sünnette hiçbir delil olmadığı gibi; imsak vaktine 15 dakika kala teheccüt kılınmaz gibi bir hüküm söz konusu değildir. Fecir ve imsak vaktinin başlangıcı konusu ise artık takvim ve saat vasıtasıyla, şüpheye ve tereddüde mahal kalmayacak ölçüde belirlenebilmektedir. Bu durumda, hiç tereddüde mahal yoktur: Takvimlerimizde imsak diye bildirilen vakte kadar teheccüt namazı kılınabilir. Bediüzzaman Hazretlerinin; "Gecede teheccüd ise, kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu bildirir, ikaz eder. Ve bütün bu inkılâbât içinde, Cenâb-ı Mün'im-i Hakikînin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstehak olduğunu ilân eder." cümlesiyle işaret ettiği gece vakti takvimlerimizde "imsak" adıyla bildirilen saate kadar olan vakittir. Binaenaleyh bu saate kadar teheccüd namazı kılınabilir.

İmsak vakti ile sabah ezanı arasında ise hiçbir şekilde kaza namazı kılma yasağı yoktur. Bu yasağı dillendirenlerin hiçbir dini dayanağı yoktur. Öyleyse cümleyi olumlu kurmamız gerekirse; imsak vakti ile sabah namazı ezanı arasında her şekilde her vaktin –sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı olmak üzere her vaktin- kaza namazı kılınabilir. Bunda hiçbir sakınca yoktur. Allah kabul etsin. Âmin.